

NOTES

¹ Arxiu Municipal de Manacor.

² FERRER MASSANET, R.; LLODRÀ, A.: *De la Pedra a la Paraula*, Manacor, 1980.

³ Cada un dels articles va ser analitzat pel Bisbe Miralles a la biografia que ell mateix va publicar de Miquel Amer en el BSAL, XVI, 1917.

⁴ TORRES I ORELL, F.; MUNAR I GRIMALT, M.: *L'excavació arqueològica de la basílica paleocristiana de sa Carrotja a Porto Cristo i la seva restauració*, III Jornades d'Estudis Locals de Manacor, Manacor, 2005.

⁵ L'anàlisi arqueològica de les dues basíliques pot consultar-se a ALCAIDE, S.; MAS, C; CAU, M. A.: *L'antiguitat tardana al municipi de Manacor: arquitectura cristiana i territori*, III Jornades d'Estudis Locals de Manacor, Manacor, 2005.

⁶ Sobre el destí final i l'evolució de la col·lecció no en tenim informació precisa. Pel que ens va explicar R. Ferrer Massanet, sembla que la col·lecció s'ha mantingut, més o manco completa, en propietat de la família Amer Servera.

⁷ MARTÍ PÉREZ, J.: *La guarició de l'hèrnia a Manacor*, Estudis Balearics, 32, Palma, 1989.

⁸ Les anàlisis de la ceràmica i del sistema hidràulic han estat possibles gràcies a la col·laboració de la Dra. en història M. Magdalena Riera Frau.

El projecte d'intervenció arquitectònica en el Claustre de Sant Vicenç Ferrer de Manacor

*Joan Pascual Femenies
Magdalena Salas Burguera*

Introducció

El conjunt conventual de Sant Vicenç Ferrer té els seus inicis en el s. XVI, quan s'estableix la primera comunitat de dominics a Manacor. Pel que fa al claustre del convent, l'objecte que ens ocupa, es va realitzar entre finals del s. XVII i primera meitat del XVIII. Les notícies que es tenen parlen d'una data cap al 1667 quan el convent va creixent al voltant d'una zona dedicada a hort que després s'utilitzarà com a claustre. El mestre picapedrer d'aquestes obres fou en Joan Cabrer, que va decidir, per exemple, que els pilars del claustre fossin octogonals. Ell va donar, doncs, aquest gust barroc a l'estructura arquitectònica.

No ens estendrem en aquesta fase perquè ja ha estat estudiada i presentada en anteriors jornades de Manacor, des del punt de vista de l'anàlisi artística i documental de la fase de construcció del conjunt (ROMAN: 2001).

Des de la desamortització del convent el 1835, el conjunt conventual ha passat per diverses fases que han anat marcant la seva fisonomia (CARVAJAL *et al.*: 2001). Fins i tot l'any 1916 es va patir per la destrucció del claustre ja que l'Ajuntament volia que hi passàs un carrer. Però l'empenta i reivindicació de Mn. Alcover va fer que fos declarat Monument Nacional l'any 1919.

Els usos de l'edifici objecte d'estudi han estat diversos en aquests darrers 150 anys: col·legi (1837-39), telègrafs, presó, centre d'exposició agrícola l'any 1936... Això fins al darrer terç del segle XX quan el seu ús ha estat marcat pel caràcter administratiu i la configuració d'un monument historicoartístic com a via pública, amb tots els inconvenients que això suposa.

Així arribam a l'any 2003, quan a petició de l'Ajuntament i amb el finançament del Ministeri de Cultura es decideix tirar endavant un projecte d'intervenció

arquitectònica del claustre del convent. L'objecte d'aquest projecte és la reforma i recuperació de l'edifici, fent especial interès a la intervenció en el conjunt de pilastres, arcs i voltes. A mesura que la intervenció es duia endavant, es varen incorporar noves actuacions que afectaven l'estructura interna dels espais del claustre.

De totes maneres, per a la realització del projecte arquitectònic era necessari primer un estudi històric de l'edifici per tenir ben clar les zones on es podia o no intervenir. Aquest estudi, del qual parlarem en l'apartat següent, va ser realitzat per Elvira González i Ignacio Hortelano l'any 2002.

Memòria històrica

En aquest apartat parlarem de les diferents intervencions que ha sofert el claustre, centrant-nos especialment en la darrera meitat del segle XX, encara que sabem que la primera restauració del claustre es va fer ja al 1896.

El 1965 l'Ajuntament de Manacor va iniciar un llarg procés per recuperar el claustre de Sant Vicenç Ferrer ja que es trobava en molt mal estat de conservació. Així va demanar al Ministeri d'Educació Nacional, per mitjà dels seus Serveis de Conservació de Monuments de la Direcció General de Belles Arts, acollir-se al Programa d'Obres de Conservació de Monuments. En aquesta petició, l'Ajuntament es comprometia a costejar un 10% del pressupost. Dita petició fou contestada pel comissari de Patrimoni Artístic argumentant que les obres serien subvencionades totalment pel Ministeri una vegada se sabés el futur ús de les dependències del claustre. El 1972 l'Ajuntament demanà que es posàs es marxa la redacció d'un projecte de restauració, del qual es comprometia a costejar el 50%.

L'any 1973 l'Ajuntament decideix redactar un projecte que la Comissaria de Patrimoni Artístic Nacional no va aprovar. El 1976 el Ministeri d'Educació i Ciència va aprovar el projecte que consistia en obres de restauració i consolidació del claustre: demolició de coberta i construcció d'una de nova amb forjat DC i teula àrab; reposició del paviment a la planta pis, planta baixa i pati; demolició de les bases de les columnes i el sòcol de la galeria de la planta baixa. Les obres s'iniciaren aquell mateix any però al poc temps quedaren suspeses per manca de pressupost. Durant l'any següent, la Direcció General de Patrimoni Artístic Cultural encarregà la redacció del projecte de restauració del claustre a l'arquitecte Pedro Garau Sagistà per poder acabar les obres. En col·laboració amb l'Ajuntament es reprengueren el 1979.

Durant els anys 1994-95 es va adaptar la planta baixa de l'ala oest per a l'ús de biblioteca. Es varen restaurar les voltes, es va deixar la pedra dels murs vista i es va pavimentar.

Durant els anys 2001-2002 el claustre va tenir de nou una sèrie d'intervencions:

- La finalització del sostre de fusta de la galeria de la planta pis.
- Aixecament del paviment, anivellament i nova pavimentació mitjançant rajoles de fang.
- Reparació d'elements de la balustrada amb xapa metàl·lica de fundició. Aquesta actuació fou contestada des de la Comissió de Patrimoni del Consell considerant que la diferència amb les peces ja existents seria molt gran i recomanava utilitzar un mateix color dins les tonalitats existents.
- Reparació del sistema elèctric mitjançant la col·locació de caixa general de protecció i distribució, col·locació de punts de llum en els paraments verticals.
- Canvi del paviment interior de la galeria de la planta baixa mitjançant macs de torrent formant quadrats.
- El paviment exterior del pati es va desmuntar i es tornà a realitzar prèvia formació de les mestres per a l'evacuació d'aigua de pluja cap al nou embornal.
- Col·locació de rampes en els accessos al claustre i a la part interior del pati.
- La finalització dels paraments verticals que limiten la galeria, mitjançant l'aplicació d'un referit de morter de ciment acabat amb pintura de color blanc. En aquest punt, el Consell de Mallorca també va contestar que era més convenient un referit de morter de calç, tenint en compte la història i singularitat de l'edifici.

A causa de la darrera intervenció realitzada en el claustre i en previsió de les futures que es poguessin realitzar, es va encarregar un estudi historicoarqueològic del claustre. Aquest estudi només abastà les dependències municipals, ja que la cuina i refectori original estan actualment ocupats pels jutjats; tampoc no va incloure la zona conventual. A les conclusions de l'estudi es va fer una evolució cronològica de les diferents fases arquitectòniques que ha tengut el claustre, ressaltant les modificacions que han sofert els paraments muraris i els espais interns al llarg de quatre fases: la construcció del convent de finals del segle XVI al XVIII, la desamortització eclesiàstica (1835-42), les intervencions decimonòniques de la segona meitat de segle XIX i les de la primera meitat del segle XX.

Estat previ a la intervenció

L'estat en què es trobava l'edifici a l'hora de redactar el projecte era fruit dels diferents usos a què havia estat destinat i de les reformes i restauracions que s'havien duit a terme. Anem a definir de manera més detallada l'estat previ en diferents aspectes:

a) Organització espacial i funcional

Les darreres intervencions ja s'havien encaminat de cara a recuperar la unitat del claustre. Així i tot, encara quedaven distribucions que diferenciaven els espais segons les funcions a què havien estat destinats en els darrers anys, i tractaments diferenciats segons les àrees.

En general, la configuració del conjunt no s'ha modificat, de manera que parlem d'una estructura del pati central envoltat de galeries i ales destinades a diversos usos. En les ales sud i oest no s'ha intervengut, i el pati i les galeries no han sofert cap canvi en la seva organització. La modificació de distribucions i espais s'ha centrat en l'ala nord.

La zona del claustre que es conservava més fidel al seu aspecte original era el pati amb les galeries.

En una part de l'ala nord hi havia oficines municipals amb un altell afegit i espais per a usos religiosos en planta baixa i planta primera. Hi havia, també, una segona planta que s'havia afegit amb un recrescut que en façana apareix com un porxada.

L'ala nord era la zona que es trobava en pitjors condicions espacials i també estètiques. S'entrava al claustre per un portal que s'havia obert en una intervenció posterior, després del qual hi havia un espai de distribució amb aspecte d'espai exterior. En les parets d'aquest espai s'havia obert un portal de mig punt amb aspecte

de portal forà i unes barreres el separaven de l'escala principal. S'accedia al claustre a través d'un portal de menor secció que l'anterior, sense cap intenció estètica ni de correcció constructiva.

La façana nord reflectia aquest desordre intern, i un portal de tamany considerable i uns finestrans amb esplandit, que eren originals, estaven tapiats. També hi havia altres obertures que havien estat obertes i tapiades diverses vegades.

En el centre d'aquesta ala hi havia una escala de marès relativament recent que comunicava la planta primera amb la planta segona que s'havia recrescut. En la planta baixa quedaven traces en els murs d'una escala que comunicava la planta baixa amb la primera.

També s'apreciaven en els murs traces de voltes que havien estat substituïdes per forjats de fusta. Aquesta zona era l'única de la planta baixa de forjat de fusta. Es va documentar que en els anys posteriors a la desamortització una part de les voltes del claustre s'havien enfonsat. Es devia referir a aquesta zona.

b) Estat dels elements i materials constructius

Els elements i materials constructius presentaven un estat de conservació desigual, i mentre algunes zones es trobaven en bones condicions, n'hi havia d'altres que es trobaven en mal estat. A continuació descrivim les principals patologies que afectaven l'edifici:

- Humitats d'ascensió capil·lar

En una alçada compresa entre 0.70 i 1.50m, a la planta baixa hi havia taques i lesions de la pedra produïdes per la humitat del sòl. L'origen d'aquestes humitats es relaciona amb l'alta porositat de la pedra de marès del claustre. El terreny és de la mateixa pedra de marès que l'edifici. Per tant, la capil·laritat era contínua i no hi havia cap barrera per a l'ascensió de la humitat. Les efflorescències afecten l'aspecte de la pedra, però també debiliten el material, ja que l'expansió de les sals erosiona la

superfície de la pedra. És per aquest motiu, juntament amb l'acció de les persones, que en els sòcols de les pilastres i murets de la planta baixa la pedra es trobava en pitjor estat, tant que no es podien destriar les formes originals de la pedra.

- Disgregació de la pedra

En alguns casos la mateixa pedra es disgregava sense la col·laboració directa de la humitat. En aquests casos l'erosió es produeix amb l'acció del vent o altres elements, però el principal motiu és la mala qualitat de la pedra. Això passava en algunes dovelles de les voltes i alguns balustres, però en general era aplicable a tot l'edifici, ja que el marès utilitzat era molt heterogeni i hi havia peces amb aquesta patologia pertot.

- Intervencions anteriors

Consideram que algunes intervencions que es varen fer es podrien considerar en si mateixes com una patologia, ja que varen agreujar l'estat de conservació del claustre. Enumeram de manera resumida els elements que resultaren perjudicats en algunes intervencions:

- A nivell de coberta es va cosir el conjunt d'arcs i pilastres del claustre amb un cercol de formigó armat. El recobriment va ser insuficient i presentava greus problemes d'oxidació i disgregació del formigó.
- Per retornar la secció original a les pilastres de la planta baixa es varen retirar part de les seccions antigues per després aplacar amb material nou les pilastres i tenir així aspecte nou. Això provocava la disminució de secció i per tant augmentava les tensions de treball del material. En la majoria de llocs es varen reposar els aplacats, que mai no treballen completament solidaris a la resta de la secció, però en algunes pilastres no es varen reposar els aplacats i la secció va quedar debilitada.

- En la intervenció immediatament anterior s'havia pavimentat la galeria del primer pis amb l'addició d'una capa de formigó i paviment que en alguns casos arribava a un augment de gruix d'uns 15cm, amb el consegüent augment del pes de les voltes.

- Agressions a la pedra

Són diferents els agents que poden produir agressions a la pedra. En el cas del claustre, hi havia plantes que naixien d'entre alguns junts de les pedres, excrements de coloms que juntament amb l'aigua la disgreguen i l'acció de les persones que contribueix a deteriorar-les, com els jocs de pilota o sobretot els grafitis.

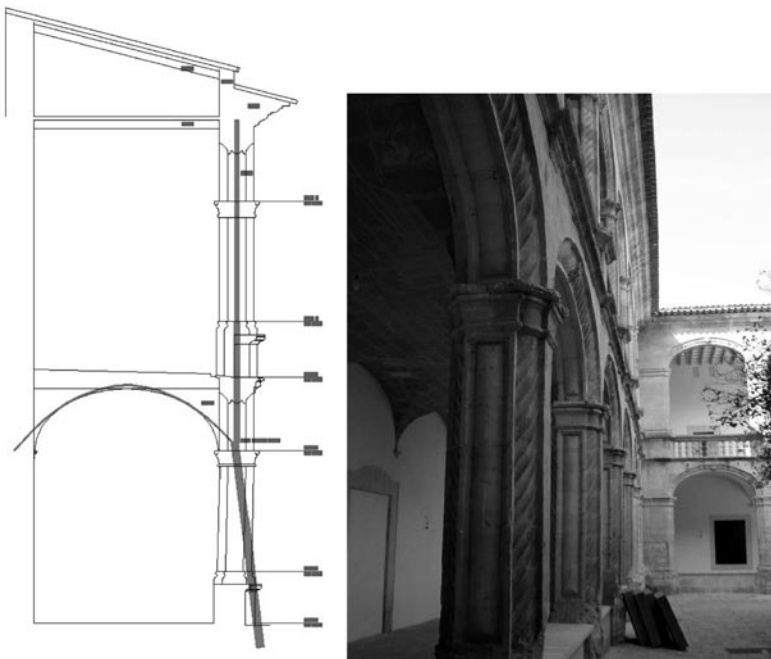
-Moviments de l'estructura

Es tractava, sens dubte, de la patologia més greu de l'edifici. S'havien pres mesures del desplom de les pilastres i en alguns casos s'arribava als 5cm. Aquest desplom coincidia en zones on les voltes presentaven nombroses fissures i senyes d'haver-se deformat.

Aquestes deformacions i desploms tenien el seu origen en l'elevat sobrepès que s'havia acumulat damunt les voltes amb les successives intervencions. El pes havia fet augmentar l'empenta de les voltes cap a les pilastres, les quals no tenien la secció ni la càrrega suficient com per contrarestar aquestes empentes i per tant es desplomaven. Un altre factor clau a l'hora de determinar l'origen dels moviments era que es trobaven localitzats en els centres de les galeries, ja que en els racons el desplom de les pilastres és impossible per la seva secció i perquè estan travades pel conjunt d'arcs i pilastres dels altres costats.

Tot això ens feia pensar que era possible que aquests moviments augmentassin fins a arribar al col·lapse de l'estructura, encara més quan alguns testimonis mostraven que els moviments estaven actius.

En aquells moments encara desconexíem que per contrarestar les empentes de les voltes ja s'havien col·locat tirants de ferro, però que s'havien oxidat amb el temps i havien perdut la seva funció de trava.

La intervenció

La intervenció es va plantejar amb els següents objectius:

- recuperar la forma original de l'edifici
- reparar problemes estructurals
- consolidar elements degradats
- adaptar els espais per a l'ús públic
- suprimir barreres arquitectòniques
- incorporar noves tecnologies a l'edifici

En general es va cercar un equilibri entre tots aquests requeriments. Es va intentar mostrar un edifici antic i respectar tot allò original que quedava, i al mateix temps donar resposta a les necessitats d'un edifici públic actual. Es varen recuperar els

elements originals mantenint les seves senyes d'antiguitat i mostrant clarament com a tals els nous elements introduïts.

La intervenció es va plantejar en dos àmbits. D'una part restaurar el conjunt del pati del claustre, incloent tots els elements de marès, els paviments i els paraments; d'altra banda, eliminar les intervencions posteriors en l'ala nord, recuperar els elements originals que quedaven i acondicionar l'edifici per a l'ús públic. A continuació es descriuen de forma resumida les tasques que s'hi varen dur a terme:

a) Intervenció en el pati del claustre

- Tractament d'humitats

Per tal d'evitar l'ascensió capil·lar de les humitats, es va instal·lar un sistema d'electroosmosi que canvia la polaritat elèctrica que es crea per l'ascensió capil·lar, de manera que l'aigua baixa en lloc de pujar. D'aquesta manera s'eliminen les efluorescències dels paraments del claustre.

- Consolidació estructural

Per tal d'evitar nous moviments en les voltes i pilastres vàrem treballar en dues direccions. Per una part, es varen retirar els successius paviments que s'havien superposat damunt les voltes, així com la runa que s'havia utilitzat per omplir els ronyons. Per altra part, es varen instal·lar tirants d'acer inoxidable per travar les pilastres amb els murs i així limitar el moviment de les voltes.

Quan es varen retirar els paviments afegits es varen trobar uns tirants de ferro que s'havien col·locat ja en un moment posterior a l'edificació inicial a causa d'uns moviments semblants als que hem descrit. El mal estat general de conservació d'aquests tirants havia malmès les bases de les pilastres i ja no treballaven correctament. Alguns havien perdut completament la seva secció, exfoliats per l'oxidació. Es va deixar el tirant que es trobava en millor estat de conservació com a testimoni, un cop tractat contra l'oxidació, i es varen cosir les bases de les pilastres fissurades. Els nous tirants es varen fer entrar en càrrega abans de deixar-los col·locats per tal d'evitar al màxim nous desplaçaments.

Per acabar es varen omplir els ronyons amb àrid lleuger i es va reposar el paviment amb rajoles de test.

- Reparació de coberta

En la zona de la coberta es va reparar el cercol de coronació de formigó armat, protegint les armadures i donant un nou recobriment amb morter. Es va reparar la teulada i es varen col·locar canals i desguassos de zinc per recollir l'aigua de pluja. L'aigua és un dels principals agents de degradació de la pedra. Es va instal·lar la recollida per disminuir la degradació del marès.

- Restauració d'arcs i pilastres

En un primer moment es va fer una neteja a fons dels elements de marès. Es varen eliminar les sals i brutor acumulades. També es varen retirar plantes que havien aparegut en alguns junts de la pedra. El marès del claustre és una pedra fluixa que es desfà fàcilment. Per això, un cop neta la superfície es va consolidar. D'aquesta manera els treballs posteriors no varen augmentar el deteriorament de la pedra.

Durant la vida del claustre s'havien fet algunes reparacions dels junts de les peces. S'havia utilitzat ciment natural en lloc de la calç original. Es varen retirar tots els elements afegits, entre els quals hi havia junts de ciment natural, gàrgoles de ceràmica per conduir l'aigua o tatxes de ferro.

En molts d'elements del conjunt del claustre la degradació del marès havia produït una pèrdua important de secció. Per això es varen restituir les seccions més importants amb morter de reparació en lloc de fer-ho amb pedra, per dos motius: fer una reparació amb marès exigeix reduir la secció prèviament per aplacar-la després, i això debilita els elements, i reposar elements amb marès no permet identificar els elements nous dels ja existents.

Per últim, es varen fer novament els junts amb morter de calç i es va hidrofugar la superfície per augmentar la durabilitat de la intervenció.

- Intervenció en el paviment del pati

Abans de la intervenció, la zona central del pati del claustre tenia el paviment aixecat respecte a la resta i era d'àrid. S'havia previst fer trespol per deixar-lo ben acabat, però durant la intervenció es varen fer unes cates per identificar la base sobre la qual fèiem el paviment i vàrem descobrir un paviment de lloses de pedra de gran tamany que es troba al nivell de la resta del paviment. També es va descobrir completament el coll de la cisterna envoltat d'un escaló com a sòcol que actualment es pot veure en el claustre i que abans quedava ocult.

- Enllumenat

Quedava pendent l'enllumenat del pati que estava resolt de forma molt precària. Es va triar un sistema d'aplics banyadors de sostre per aconseguir una llum indirecta uniforme, i uns projectors complementaris davall els tarongers per eliminar la zona fosca del centre. Aquest nou sistema va permetre eliminar totes les bombetes i el cablejat que penjava de les voltes.

b) Intervenció en l'ala nord

- Recuperació espacial

En aquesta zona la intervenció va suposar un canvi important en l'organització de l'espai, fruit de la recuperació dels elements originals. Es va recuperar el portal

principal de la façana nord i el que confronta amb ell, i es va tancar el portal per on s'accedia fins aleshores al claustre. El vestíbul que queda entre aquests dos portals s'ha tractat com un espai interior, de manera que ara es té la percepció que el claustre és un edifici i no un passatge, com semblava abans de la intervenció. Aquest era un aspecte fonamental a resoldre per recuperar no tan sols els elements i els materials del claustre, sinó també el seu reconeixement i respecte com a edifici i monument per part dels veïnats i visitants.

Tant en planta baixa com en planta pis es varen retirar les compartimentacions posteriors que havien sorgit a causa dels diferents usos. Es va unificar l'espai resultant i es va pavimentar en pedra. El paviment original no existia i es va triar aquesta opció perquè és un material atemporal que respon correctament tant als requeriments funcionals com als criteris d'intervenció.

En la façana nord es varen descobrir, a part del portal que ja s'ha esmentat, els finestrans originals de la planta baixa i es varen eliminar les obertures d'escàs valor que s'havien realitzat en intervencions posteriors. Es varen restaurar els elements de marès d'encerclat del portal i finestrans seguint la mateixa tècnica que en els elements del pati.

- Millores funcionals

Està previst destinar l'edifici del claustre a usos culturals. Per això en aquesta intervenció es varen suprimir les barreres arquitectòniques i es varen deixar previsions per a instal·lacions.

Per garantir l'accessibilitat a tot l'edifici es va instal·lar un ascensor i es varen adequar rampes per superar els desnivells. L'ascensor es va construir amb acer i vidre de manera que és un element transparent que permet entendre els espais que travessa i, al mateix temps, queda explícit que es tracta d'una intervenció contemporània en l'edifici. De la mateixa manera es va pensar l'escala que comunica la planta baixa i la primera. Aquesta escala ocupa el lloc on temps enrere ja n'hi hagué una altra de la qual se'n trobaren traces, però com que es tracta d'un element nou s'ha mostrat com a tal. Aquest criteri també s'ha utilitzat a l'hora d'encerclar portals d'escàs valor constructiu que s'obriren en moments posteriors i que s'han mantingut per comunicar entre si els diferents espais.

Seguiment arqueològic

1. Cales realitzades

- Planta baixa

a) A la base de les columnes s'ha realitzat una cala per veure els seus fonaments.

Amb aquesta cala s'ha comprovat com aquestes tenen uns fonaments conformats per quatre filades de maresos posats de pla. A una profunditat d'1,20 m ha aparegut el sistema de canalització del segle XVII. Aquest consta de diferents canals de forma troncocònica, de 41,5 cm de longitud i 15 cm de diàmetre màxim. A la part més estreta aquestes canals tenen quatre estries paral·leles. S'ha documentat que aquest sistema és l'original del segle XVII, quan es construeix el claustre, ja que els nivells arqueològics s'adossen als maresos que serveixen de fonament a les pilastres.

- b) A la façana nord del claustre es va repicar interiorment tot el mur. Això va fer que apareguessin elements dels quals no teníem notícia: va aparèixer un arc, posterior a les finestres rectangulars originals de l'edificació. Es tracta d'una intervenció posterior de la qual no teníem notícia i tampoc no sabem per quin motiu es va fer.

Al costa d'aquest arc també va aparèixer un arc pla d'un portal, tallant una altra finestra rectangular. Per tractar-se d'un element posterior i sense cap interès artístic, es va decidir esbucarlo per recuperar el finestró original en la restauració de la façana.

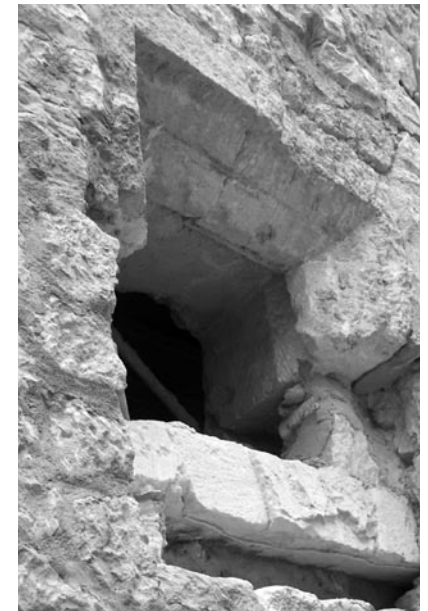
- c) Al costa de l'actual sala Font i Roig, on ara hi ha la nova escala de comunicació del claustre, es va fer una cala aprofitant que s'havien de fer els fonaments per a

la nova escala. En les parets d'aquest espai s'ha pogut documentar l'existència anterior de dues escales i se n'ha trobat un dels escalons del començament.

De la mateixa manera, es varen documentar una sèrie de paviments, la qual cosa demostra els diferents usos que han tingut aquests espais. Aquests paviments, del més modern al més antic, són els següents: trespol de morter de ciments portland, rajoles de fang, dos trespols de morter de ciment natural i trespol de morter de calç. Entre aquests nivells de paviment hi havia reblit amb runa.

- d) Es va buidar un clot negre que hi ha al jardí interior de les dependències de Cultura. Es tracta d'un espai picat a la roca natural i amb volta d'argamassa.
- e) Es va fer una petita cala en un dels escalons de l'escala del claustre i es va veure com la peça de marès original es va recobrir amb ciment mallorquí, rajola de fang i barra de fusta amb bocell durant el segle XX. Aquesta intervenció probablement es

va fer perquè el marès estava molt gastat de tant trepitjar-lo.

- f) A la zona al voltant de la cisterna del claustre es rebaixà el trespol per poder-lo empatar amb la resta. D'aquesta manera, va aparèixer la motllura que conforma la base de la cisterna i el trespol antic a base de lloses pètries, que per les notícies que tenim es va reformar durant la primera meitat del segle XX.

- g) Quan es va realitzar la cala per fer els fonaments de l'ascensor es varen documentar els fonaments de la façana nord del claustre i un paviment de morter de calç, amb tota seguretat l'original d'aquest espai, a la mateixa cota que el paviment del carrer.

- Planta pis

- a) De les cales realitzades en planta pis, una de les descobertes més interessants fou la utilització en un moment indeterminat d'un paviment de macs de torrent. El

que queda clar és que en un moment imprecís del segle XIX i XX coexisteixen diferents tipus de paviment, probablement relacionat amb els diferents usos que va tenir el claustre des de 1835.

La galeria est sembla ser una de les parts més ben conservades del conjunt. Trobam rajoles de fang fetes manualment ja que tenen els cantells diagonals en lloc de rectes, com les fetes a fàbrica. Les mides de les rajoles d'aquesta tirada són 21 x 18 cm. Just a la zona d'intersecció de la galeria est amb la sud, s'hi va trobar la única rajola hexagonal del conjunt, tal vegada per fer un apedaçament del paviment.

En aquesta zona s'ha comprovat com des dels cantons de la galeria surten unes peces de mares posades de pla que delimiten uns quadres de rajoles de fang per la banda sud, i un paviment de macs de torrent per la banda nord.

A la galeria sud apareixen rajoles de fang, de 19 x 21 i de 20 x 20 cm, ambdues fetes manualment. Just al cantó amb la galeria oest es comença amb un trespol de ciment natural polit.

A la galeria oest es veu una modificació del trespol ja que tot està fet amb ciment natural. Les voltes estan a una cota més alta que la resta de galeries i per tant per sota d'aquest trespol no apareix cap traça d'un paviment anterior. El que sí que es va comprovar en un dels trams va ser que les voltes havien estat omplertes amb restes de gerres. Per tractar-se de ceràmica comuna no s'ha pogut determinar a quina època corresponen, però amb tota seguretat al moment de construcció del claustre, aquesta galeria en concret cap a la primera meitat del s. XVIII. Tot el material recuperat es troba dipositat

en el Museu d'Història de Manacor.

Al final de la galeria hi ha una sèrie de tirades de rajoles de fang de diferents mides: 19 x 23 cm, 14,5 x 14,5 cm, 20 x 20 cm i 40 x 40 cm.

A la galeria nord també s'han observat diferents tirades de rajoles de mides diverses: 19 x 16,5 cm, 23 x 19 cm, 17 x 21 cm, 21 x 21, 5 cm, 15 x 15 cm i fins i tot una franja amb ciment natural. El que s'ha documentat, per tenir més potència, són les traces de les antigues rajoles.

Per sota d'aquesta barreja de paviments de les diferents galeries, només en aquesta tirada, apareixen els següents nivells:

- Rajoles de fang.
- Ciment blanc.
- Reblit de runa.
- Morter de calç de color rosat on es marca el negatiu de les rajoles que anaven a sobre; les rajoles eren de 20 x 20 cm, fetes a mà i amb els cantells en diagonal.
- Nivell de preparació de morter de calç de color blanc.

- Reblit amb grava grossa.
 - Marès de les voltes.
- b) Es féu la neteja d'un dels portals interiors de la galeria nord, que es troba damunt la sala Font i Roig. En aquest portal es varen trobar els brancals i dintells del portal recobert amb embetumat de calç amb mangra, fet que li va donar un color vermellós. Es va decidir retirar-lo perquè es tractava d'un afegit posterior i per recuperar l'homogeneïtat del conjunt.
 - c) S'ha documentat una franja de maresos de pla que anava adossada a la balustrada. Aquesta franja s'ha documentat en diferents indrets de la galeria quan s'han fet les cales per comprovar l'estat dels tirants.
 - d) S'han realitzat cales verticals a les habitacions de la banda nord del claustre. Les parets mestres estan formades per un mur de pedra de mida mitjana, trossos de marès i terra. Ambdós paraments estaven coberts per una paret de blocs de formigó i referit amb un morter de calç.
 - e) A l'escala antiga del claustre, quan es va obrir un buit en el mur per comunicar la zona de l'ascensor amb la biblioteca, es va documentar que la volta d'aresta i la cornisa de marès d'aquest espai són posteriors a la realització del portal. Això es veu molt clarament ja que el mur de tancament de l'escala va tapar el brancal esquerre del portal i a partir d'aquesta intersecció es va aixecar la volta.

Aquesta troballa deixa oberta la hipòtesi que l'espai ocupat actualment per aquesta escala pogués tenir un altre ús inicial amb un forjat intermig que separàs aquest espai en dues plantes.

- f) Una de les peculiaritats que varen observar els restauradors durant les obres varen ser les diferències en la construcció de les quatre galeries. Per exemple, els capitells i motllures de la galeria nord són més elaborats que els de la resta de galeries. Sembla com si

fossin dos moments diferents o fets per dos mestres picapedrers. Això ens ho confirma la documentació que ens parla de diferents fases en la construcció del claustre.

Conclusions finals i tasques pendents

En aquest article només s'ha tractat el tema de la intervenció arquitectònica ja que el projecte de restauració ha estat explicat en altra publicació (VIDAL, M: 2006)

La intervenció consideram que va assolir globalment els objectius que s'havien plantejat; de totes maneres s'ha de tenir present que a dia d'avui encara queden parts importants del claustre a restaurar.

Una zona de l'ala nord està encara compartimentada segons els darrers usos conventuals del segle XX i la façana d'aquesta zona es troba en mal estat. La façana oest, que queda oculta entre les mitgeres de les edificacions veïnes, també es troba en mal estat. El seu estudi pot aportar informació molt valuosa per acabar d'aclarir alguns aspectes del claustre, ja que en no ser una façana a la via pública no s'ha intervingut mai el seu aspecte extern i mostra traces d'usos anteriors. Per últim, la façana sud, la més representativa del claustre i que quedà configurada, com ja hem apuntat, a principis del segle XX, presenta nombroses patologies que també fan necessària una intervenció.

BIBLIOGRAFIA

- CARVAJAL, A.; FERRER, A.; GOMILA, A; LLITERAS, J. "El claustre de sant Vicenç Ferrer (1835-1875)". A: I Jornades d'Estudis Locals de Manacor (5 i 6 de maig de 2000). Manacor, 2001.
- ROMAN, J. "Aportació a l'estudi històric artístic del convent de sant Vicenç Ferrer. Segles XVI-XVIII". A: I Jornades d'Estudis Locals de Manacor (5 i 6 de maig de 2000). Manacor, 2001.
- VIDAL, M. "Obres de consolidació i restauració del conjunt de pilastres, arcs i voltes del Claustre de Sant Vicenç Ferrer de Manacor (Balears)". A: *MUSA, revista del Museu d'Història de Manacor*, núm. 2. 2006.

MANACOR

tradició i modernitat

(s.XVI - s.XX)

Història i societat